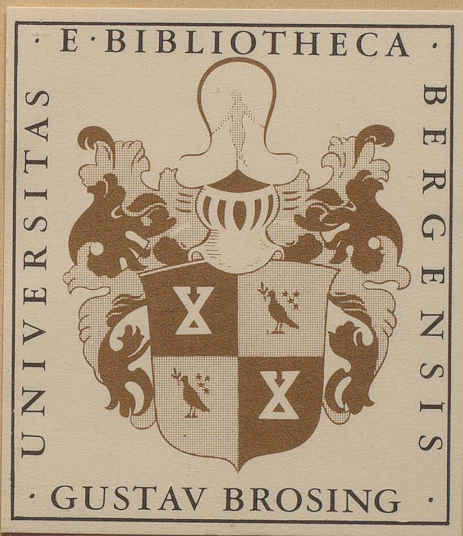

Universitetsbiblioteket

Brosing box 8

Det Nyttige Selskab

Universitetsbiblioteket
Brosing box 8

Det Nyttige Selskabs

Semisecularfest,

den 18de October 1824.

Bergen 1825.

Trykt og forlagt af Chr. Dahl, M. S.

03d042824

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1950

507642

Det Nyttige Selskab i Bergen troede at skulde sig selv og dets ædle Stiftere at fejre den Dag, da det for femti Aar siden begyndte at virke til Gavn for Bergens Bys og Stift. Det formaaede derfor Hs. Høiærv. Hr. Biskop Neumann til at træde frem som Taler ved denne Leilighed, som og det Harmoniske Selskab til at assistere med den til Festsigheden passende Musik; og, efterat have forbiiset sig om Tilsættelse til paa Stiftelsesdagen at benytte sig af det Harmoniske Selskabs skønne og rummelige Locale, indbød det samelige sine her i Staden værende Medlemmer, som og andre Stadens Embedsmænd og Borgere, til at bivaane Dagens Fests Forsamlingen var meget talrig. Festen tog sin Begyndelse Kl. 11 $\frac{1}{2}$ om Formiddagen, og aabnedes med følgende Sang af Hr. Overlærer Sagen:

Mel. Hvor herligt er mit Fødeland.

For femti Aar paa denne Dag
Sig samled' gjæde Bjergvins Sønder;
End deres ædle Jod sig lønner
Ved Gavn i Bys og Bygdelag,
Et Maal dem vinked' i det Stjerne,
Omstraalt af Haabets blide Stjerne;
De gav hverandre Haanden paa
Ved fælleds Kraft det Maal at naa.

4
Det høie Maal var: Norges Vel!
Det søgte froe de at udbrede,
Opmuntrende de gif med Glæde
Trindtom i Dal, trindtom paa Fjeld.
De flinke Møer spandt og væved',
Bed mandig Kraft sig Gjerder høved',
Til Blomstereng blev Krat og Myr,
Og trindt laae fældet vilde Dyr.

Ei blot til Algerland og Eng
De danned' trodsigt Krat i Uren,
De og forædlede Naturen
Hos hulde Møe og vasse Dreng;
De lærte Naal og Bæd at male,
Og Penslen, Meiselen at tale —
Det Skjønne parred' de med Gavn,
Og vandt engang et hædret Navn.

De Edle fra et bedre Land
See nu maafkee vort Jubelmøde,
Den yngre Slægt, som Blomster strøede
I deres Fjed, der gif foran.
Bed Dagens Fest vi ville hædre
Vort Samfunds Stiftere og Fædre —
Skjont, efter et halohundred' Aar,
Befrandset deres Bauta staaer.

Ved Kjempe: Grab i Hedenold
Goor Vælling Kjempens Færd at signe,
Og bedst vi Fædres Minni signe
Ved dem at følge kjæf og bold.

Ved deres Bantasteen vi sværge,
 At bruge Ploug og Pen og Værge
 Til Held for gamle Fader Nor —
 Og, Brødre! i de lyse Søer!

Hver ædel Mand, som træde vil
 I vores Kreds, velkommen være!
 Vort gamle Norges Held og Ære
 Er Maalet, som vi stræbe til.
 Kom Landsmand! har du en Skarminde,
 I Festens Krands vi den vil binde;
 Fred med vort Samfunds Fædre — Fred,
 Og Hæder og Erkjendtlighed!

Efterat denne var affungen med afseylende Stemmer, holdt Biskoppen den her indrykkede Tale; og efter Talen gjentoges den sidst. Strophe af foranstorte Sang i fuldstemmigt Chor.

Nl. 3 om Eftermiddagen forsamledes Selskabet atter paa samme Sted til et festligt Maaltid, ved hvilket, næst Staalder for det Kongelige Huus, udbragte af Selskabets Præsæs, blandt flere andre Staalder, følgende Sange af Hr. Artillerie: Premierlieutenant Foss, bleve affjunge til Stifternes Pris og for Selskabets Held.

12

Selskabets Stiftere helliget.

M. l. For Norge, Kæmperns Fødeland

Der var engang en ædel Mand,
 Varm for alt Godt — hans Døds

Med Corrig sked' i sit Land
 Saa mangen Plante boie
 Sit Hoved, uden Eye og Hegn;
 Da kaldte han trindt i sin Egn
 Til Broderpagt hver ædel Mand,
 At støtte, hegne, pleie.

Saa blev det Samfund, som sin Id
 Velgjørende udstrakte,
 Dymmtred' Vid, belønnet' Flid,
 Og Hæderstrandse rakte.
 Længst slumre J i Gravens Skjod,
 J Edle, som det spire bod —
 End blomstrer det, selv for vor Tid
 Det mangen Frugt jo bragtel

Liig frodigt Frugttræe, Nar for Nar
 Meer rigt det Blomster stroede.
 Om Eders Urner; thi hver Aar
 Nye Grene sig fremstjode.
 Hvil sødt i deres lune Faan!
 Det Monument, som virker Gavn
 Naar Graven reiser, ei forgaaer.
 Fred, Hæder vore Døde!

2.

III For Selskabet.

Med Naar Harpen tier om bredden Bord.

Den Fest, os samler til Høitidsfærd —
 For os ei den vender tilbage.

Ved Sjældenhed faaer Demanten Værd —
 Saa denne blandt ilende Dage;
 Den sjelden findes paa Livets Vej,
 Og, fundet, — vi finde den mere ei.

Glad hilser Festen! — Begeistret Barm
 Dens Værd og Betydning fornemme!
 Den sande Glæde var stedse varm
 Det Gode og Skønne at fremme.
 I denne Stemning vi feire bedst
 Vort Selskabs heldloevende Jubelfest.

Et halvt Aarhundred' er soundet hen,
 — Mangt Uveir i det monne ramme —
 I Ungdoms Friskhed dog blomstrer end
 Vort Samfund, dets Aand er den samme;
 Thi uddød er ei den Lue hold,
 Som vakte til Liv det i soundne Old.

Den aldrig slukkes! — Lige ædelt Træ,
 Vort Samfund da varigt skal yde —
 Flid, Kunst og Snille et venligt Læ,
 Mens Kapvins de Kræfter opbyde,
 At ferdes og virke til fælleds Vel,
 Held gaavnliges Virken! vort Selskab held!

Maatte Efterslægten lige saa glad og erkjendelig
 feire Selskabets kommende Jubelfest! —

Bergen den 18de Januar 1825.

Klagenberg, W. Konow, Meltzer,
 Præsæs, Secretair, Casserer.

T a l e.

Frede Forsamling!

Det er et behageligt og styrkende Syn at see Os-
dingen i sin Kraft, at see Blikket i hans Die om end ikke
luende mere, saa dog sikkert og fast, at see hans Bevæ-
gelse, om end ikke livlige, som Unglingens, saa dog let-
te og utrængende til ydre Hjælp; og glædeligt og lærerigt
er det, at høre ham tale om sin Manddoms Bedrift, og
med værdig Betsedenhed at nævne det Gavnlige, som i en
Række af Aar blev ved hans Bestræbelser, ved hans Tænk-
somhed og Barme for den gode Sag frembragt. Naar
vi staae i Kredsene om en saadan Olding, og vi, lyttende
til hans indholdsrige Tale, trække i Tankerne den lange
Jevnstreg mellem de forlobne Læder, mellem det Old i hvil-
ket han begyndte at virke, og det i hvilket vi nu leve, og
vi see de forandrede Stikfælses, da opløstes vort Sind,
ei blot som Lemmer af det snevrere Samfund, ei blot som
Bemær af et elsket Fædreland, men som Verdensborgere
tillige; — og den Sandhed staaer med lysende Skrift for
vort Die: "Alt gaaer frem til det Bedre. Altsyneren veed
igjennem Menneskets Forstands Udvikling, gjennem Men-
neskets Villies Forvædning, at bane Veien til sit store, men
endnu i det Fjerne dybtliggende Maal, som i Aartusinder
skal ikke naaes af menneskeligt Blik, det Heles Fuldkom-
mengjorelse".

Enhver Indvæning, stiftet af Fortids adle Mænd,
med Hensyn til Medborgeres Gavn, er, naar den aller-
de tæller Femti Aar fra sin Tilværelses første Dag, som
en saadan Olding at ansee, og har Afgælte at træde for de
herrundne Læders Virksomhed, og giver, alt efter den

Kraft at domme, der endnu er synlig i dens Organisation, og efter den Villie at regne, der befjeler dens Styrere og dens Medlemmer, Haab om fremtidigt Gavn og en lykkelig Fremstriden mod sit foresatte Maal.

En saadan Indretning, til et stort og vedt Maal, det: „ved Understøttelse, ved Præmier, og saavidt muligt ved Veiledning og Exempler, i Bergens Bye og Stift at fremme Production, Industrie, Almeenophvsnings og Lærelighed“ er det Nyttige Selskab i vor Stad. Allerede gennem en Række af Femti Aar skuer det tilbage til sit første Udspring, og skuer med roligt Blik tilbage, saa Villie og sin Kraft sig bevidst, og ryster, som den muntre og kraftfulde Gubbe, i Kredsen af yngre Brødre, sine ærværdige og endnu stærke Lokker, og tæller glad mange sunde og vakkre og haabefulde Sønner og Døttre, sine Lænderes Styrke, omkring sig. Det er idag denne agtværdige Indretnings første Halvhundredeaar-Fest; og skulde vi ikke glade fejre den, vi som føle varmt for Bergens Hæder og Held, blandt hvilke saa Mange ere, og de som endnu ikke ere, ville maaskee vorde, Indretningens Støtter — skulde vi ikke fejre den med glade Hjerter, end under det Naavn blot som Norske Mænd, hvis Bryst slog stedse varmt, i Fredens som i Feidens Dage, for hvad der kunde betrygge vor Selvstændighed, vor borgerlige og vor moralske Frihed, vort Fødelands, vort evig elskte Norges, Hæder og Held? Med glade Hjerter ville vi mindes, at idag for Femti Aar siden underskrev ædle fædernelandsfædede Bergensere, hvad aldrig saaes sjældent i Bergens Annaler, den Pagt at ville i Fællesskab bringe det Offentlige og Fædrelandet Offere af Lid og Virkekraft og Formue, at ville arbejde tilsammen for kommende Slægters Vel; og

med fromme Hjerter vilse vi haabe, at naar atter Femti Aar ere rundne hen i Tidens Strøm, skal en skjønson Efterfløgt feire denne Dag paa ny, og hædre da taknemmelig de Forlevedes Minde.

Jeg er bleven anmodet, ædle Medborgere, om at tale et Ord ved denne festlige Anledning. Hvor lidet min Tale vil kunne bidrage til at forhøie Dagens Fest, derom vil Ingen kunne føle sig bedre overtydet end jeg selv. Men jeg lader Villien bøde paa hvad der maatte fattes i Gjærningen, og, stolende paa mine Tilhøreres vante Overbærelse, vælger jeg til Emnet for min Tale:

En kort Udsigt over det Nyttige Selskabs Historie i de første Femti Aar af dets Virksomheds Periode.

Det var i det ældre Harmoniske Selskab i Bergen, at Tanken i reen og ædel Harmonie oprandt om at forene det Nyttige med det Behagelige. Hvo kjender ikke Boalths Navn? Den med Romer og Græker: Maximer fortrolige, og for alt Stort og Almeennyttigt folgelig besjælede, Cathedralsskolens lærde Styrrer? I hans Old glimvede herlige Navne, Navnene Fasting, de Fine, Mossin, Nordal Brun og flere, som lyse Stjerner paa Bjergvins Himmel. I Forening med disse flere Hædersmand lagde Boalth allerede i Begyndelsen af Aaret 1773 Planen til et Landhuusholdningselskab for Bergens Stift, men hvis Love først i det paaafølgende Aar bleve vedigerede, og af Constituerterne underskrevne d. 18. Oct. 1774. Da stod Selskabet der, under Navn af det Nyttige

Selskab, i sin friske Ungdoms Svæbe, men styret og understøttet af Mænd med moden Manddomsaand. Præsident og Etatsraad de Fille blev Selskabets første Præsident. Var det hans Anseelse, var det Balthus Nidjærhed, eller var det den almindelige Følelse for Almeenvel, som gjorde, at Indenbyes Borgere, at Udenbyes Embedsmænd, at Mænd udenfor Stiftet endog, meldte sig, saasnart Indbydelsen var offentlig udgangen, i Hobetal, for at tage Deel i denne almindelige Velgjørenheds-Stiftelse? Jeg tæller i Selskabets første Aar over 100 Medlemmer.

Det er frydeligt at se de hesperiske Frugeter paa Patriotismens skjønne Livsens-Træ; og de savnes aldrig, og de gøde altid herligt, naar Træet kun tilbørligen vognes af sandt Borgersind, og bedugges af Velvillighedens varme Aande.

Saaledes viiste det sig snart, at Selskabet vilde virke, og at det kunde virke. Og virke kunde det; thi dets aarligge Indtægter vare, og det i en Tid, da Penge havde ikke blot den nominelle Værdie, over 500 Rd. Derfor see vi flere Emner, saavel theoretiske som practiske, da opgive til hæderfuld Beddekamp (1) —. Allerede i Aaret 1775 finde vi det Spørgsmaal opkastet: Hvorledes faaer Bergen en Handelskole? I Aaret 1776 finde vi kraftige Opmuntringer fra Selskabet til, hvad Bergen trængte dengang til, og hvad den trænger endnu til, et i Forhold til dens Størrelse og til dens Samfærdsel med Udlandet, som Handelsstad passende og velorganiseret Herbergerhuus for Fremmede (2) —. Vi finde Selskabets Opmærksomhed henvendt paa Vigtigheden af gode Beskrivelser over Stiftets enkelte Districter. Vi see det omhyggeligen opmuntre til Myrers Udtapning, til Speengjærders Opførelse, til Ode

marks Dyrdning; til Skovs Opvæltning, til Frugttræers
 Indlæg, til Fælledsskabs Ophævelse, til Dyreracernes For-
 ædling, til Alt hvad der er Betingelse for et velord-
 net og lønnende Jordbrug. Vi see det fremloffe Huus-
 sid og Vindstibetighed, aabne Erhvervsåilder, og sætte
 Priis paa indtandst Virk. Vi see det med agtpaagivent
 Blik og kyndig Haand veilede til Benyttelsen af de Gulds-
 miner, som det Vestensjeldste Norge har at søge, ikke i sine
 Bjerge, men paa Havets Bund. Vi see det, til Betryg-
 gelse for Mennesker og for Haandteringer i Livet, aabne
 en almindelig Feide mod Skovens vilde og skadelige Dyr.
 Vi see det, med blid Humanitetsfølelse at ville forsikre Fa-
 milierne troe Tjenere, ved at vise hædrende Opmærksom-
 hed imod, og uddøle opmuntrende Afgøtsestege eller Pens-
 gebelønninger til dem af Lyendeclassen, som i et vist Aantak
 af Nar havde med Nidkærhed opoffret deres Kræfter i en
 og samme Families Tjeneste. Vi see det endog, ved vel-
 indtænkte Midler at sørge for Sundhedspleien mellem Byg-
 dernes Almuer, hvis Helbred og Liv saa ofte af Mangel
 paa dette sættes i vove. Vi see det endelig opmuntre til,
 hvad der i ethvert Land er Betingelse, ei blot for Samfærds-
 sel, men for Civilisation og Cultur, forbedrede Betanlæg,
 Saaledes, og med Fasthed i sin Gång, vedblev Sels-
 skabet at virke i en Række af Aar. Og hvad Under dog, at
 det valte Normænds Afgøtse, og Opmærksomhed selv hos
 Landets Regjering? — Men velgjørende som hæderfuld
 var denne Opmærksomhed. Sjelden blev noget stort og als-
 ureenligt Foretagende upaaffionnet og uunderstøttet af
 Arveprinds Frederik. Ogsaa paa dette Foretagende
 havde han tidlig sættet sit Blik, og begyndte lige saa tid-
 lig at vorde Selskabets Velgjører, det han vedblev at være.

Og hans Gavnighed var fyrstelig, og hans Veiledning var viis. Igjennem hans Indflydelse, erholdt Selskabet selv af Kongen rige Gaver, som og kraftig Understøttelse til at faae den Medaille istand, med hvilken det endnu hædrer Fortjenester (3) —.

Men det havde og mægtige og virksomme Talsmænd for Thronen i Mændene Guldberg og Malling, der tilligemed de store Navne Suhm og Müller og Martfeldt og Bahl prangede i Listen over dets Medlemmer. Suhm skænkede det af sin egen Formue 50 Rbd., og en endnu større Gave modtog det engang af Juristsraad Deken — 200 Rbd.

Hvad maatte ikke et Selskab, under saa gunstige Omstændigheder kunne virke, og besjelet af en Mand, som den der sandtes da, ei blot hos Mænd, men og hos ædle Qvinder; thi og Saadanne finde vi at have taget Deel i Selskabets Bestræbelser (4) —. Og det virkede mægtigt og gavnligt. Blev end ikke dets Hensigter alle opnaaede: blev end ikke hvert Spørgsmaal af Bigtighed, som det med Guld i Haanden opkastede, besvaret: blev end mangen Opmuntring, ihvor ofte end gjentagen, frugtesløs: de bergenske Adressécontoirs: Efterretninger ville dog til evig Tid kunne vidne om baade hvad Selskabet har villet, og hvad Selskabet har gjort; og mange gode Maskiner og mange nyttige Indretninger og en bedre Mand, opvakt hos Almueklassen, for hvad der kan befordre Velstand og huusligt Held, er lige saa mange Vidner, indtil den Dag idag, om at Selskabet ingensinde arbejdede forgjæves.

I Aaret 1810 traadte det Nyttige Selskab i Forening med det Kongelige Selskab „For Norges Vel“. Hvad Styrke det ved denne Forbindelse skulde have vunn

det, hvad Understøttelse til store og vigtige Foretagender det fra hin Patriotismens rige Centralkilde skulde kunne have ventet sig for sin hele kommende Fremtid, om hiint herlige Samfund var bleven staaende i sin fulde Kraft, er let at indsee. Men desværre, den Aand, som i Nodens Dage havde samlet alle Normænds Hjerter til eet Punct, og sat en beundringsværdig Maskine ved veludtænkte Constructioner i Gang, den fløvedes efterhaanden, som Nøden tog af, og mange af Maskinens Hjul ginge i Staae, og Kraften stod omsider i intet Forhold mere til Lasten. Derfor har det Nyttige Selskab ogsaa maattet for en stor Deel undvære de betydelige Fordele, som det under andre Omstændigheder havde med Visshed kunnet love sig af Forbindelsen med Selskabet „For Norges Vel“, hvis Velvillighed imidlertid det aldrig har savnet Prover paa. Til dets Held havde det alligevel, igjennem viis Beskyttelse vedligeholdt en ikke uanselig Fond af hvad der i Fortidens Dage var indsamlet af Regjeringens og Medborgeres Gaver og Bidrag (5). Men den sorte Pengeød, som styrtes de ind over Landene i Aaret 1813, hærgede ogsaa denne, som Statens øvrige Fonds, og Selskabets Kræfter lammes medes. De lammes, ei blot fordi hiin Kræftstot fortaærede saa Meget af dets pecuniære Resourcer, men og fordi den gjorde Conen svagere i hver Mand's Haand til at kunne følge Velvillighedens Vink, og nødede mangen Selskabets Ven til at trække sin Haand om end ugerne tilbage. Og dog blev Selskabet sin Bestemmelse tro. Dog stod det urokket, midt i Prøvelsernes Bølgegang, og havde sit Blik stadigen henvendt paa hvad det kunde gavne Bergens Bys og Bergens Stift. — Allerede havde det for hin Prøvelsernes Tid ved sine Bestræbelser seet et her

ligt Værk befordret. J mindes det, ædle Bergenfere, i
 Hoed Skiftelser Eders Stads de nærmeste Omgivelser
 fremviste sig for nogle Decennier siden. J vide ogsaa,
 og J see det dagligen for Eders Die, hvor prydelige de
 nu see sig. Men naar J blandt de Forfskjønelser og Be-
 qvemmeligheder, som nu forlyste Eders Blik og mangfol-
 diggjøre Eders Lyffarter, vilte ogsaa regne Anlægget af
 den Bei, der slynger sig om Lungegaardsvandets yndige
 Bredder til det skjøne Damsgaard, da glemme J ikke,
 at det Nyttige Selskab gav hertil den første Impuls! Det
 skede i Aaret 1807. Men end i det pengesottige Aar
 1813, end i de følgende Aar vedblev Selskabet med sine
 vanlige Opmuntringer, og fremmede Oplysning, Ager-
 dyrkning, Frugtavl, Huusfid og Vindskibelighed, med
 uforstyrret Sind.

Idernes Omstiftelser gjøre ofte nye Former for-
 nødne. En længebrugt Maskine fordrer Eftersyn og
 Iftandsættelse. Det Nyttige Selskab fandt det i Aaret
 1818 fornødent at revidere de Love, som nu i 44 Aar
 havde tjent til at lede og styre dets Operationer. Det
 gav sig gjennem nye, dog fra dets første Niemed ei afvii-
 gende, Love en bedre Organisation, og antog 4 faste
 Commisstoner, hvis Medlemmer, 12 i Tallet, udgjøre
 Selskabets Repræsenter. Meget vandtes ved denne
 Reorganisation til Niemedets sikrere Opnaaelse, og gavn-
 lige Foretagender bleve strax heraf en Folge. En Dyr-
 læge blev samme Aar ved Selskabets Omhu hidkøbt til
 Staden. Blandt Landalmuen i Stiften blev 2000 Expl.
 om Fioringræssets Dyrkning gratis uddeelte. Udstillings-
 magazinet af Kunst og Haandværksarbeide tog sin Begyn-
 delse (6) — For at fremme Oplysning blandt Landalmuen

opmuntredes til Læseselskabers Oprettelse i Stiftets forskjellige Districter. For at befordre den bedre Smag bleve Læseselskaberne i Bergens Bye reorganiserede (7) — I alt Dette greb det Nyttige Selskab ind med kraftig Haand, og hvo misligner Foretagendernes Værd? hvo erkjender ikke tillige Bergens Sparebank som et Fostre af Selskabets Omhu? (8) — Mindre bekjendt er det maaskee, at Selskabet har til en forædlet Frugtavl's Fremme været dette Aar betænkt paa at leie Jord til en Plante-skole, der vil med Tiden vise sine Virkninger. Mindre bekjendt maaskee ogsaa, at Selskabet har, for at fremme quindeligg Virksomhed, og formindste Importen af quindeligg Pynt fra Udlandet, dette Aar besluttet at organisere et Udstillings-Magazin for Fruentimmer Arbeide, paa samme Maade indrettet, som det for Kunst- og Haandværks Arbeide allerede eksisterende.

Men, skulde jeg, ædle Medborgere, behøve at udpege ethvert gavnligt Foretagende, som nogenfinde var det Nyttige Selskabs Værk, for at faae den Sandhed bestraalet af klart Lys, at dette Selskab har i Femti Aar svaret til sit Navn? Skulde jeg behøve at sætte dets vellykkede Organisation ud fra hinanden, Stykke for Stykke, for at bevise hvad Forhaabninger det giver om at kunne endnu opleve en Halvhundredeaars Fests og flere? Nei — de lette Venselsstrøg jeg i min Skildring allerede har anbragt, bevise det Første; og for det Andet er Bergenseres Allmeenaand tilstrækkelig Borgen. Men Et maa jeg endnu bemærke. Et Selskabs gode Organisation er ikke nok til at betrygge dets Varighed. Et Selskabs tilstrækkelige Pengelidder er ikke nok til at begrunde dets Hensigts Opnaaelse. Meget, og det Meste endog maaskee, kom

mer an paa Styrelsens Godhed, paa den Narsaaenhed, der fra samme vides over at Selskabet, ved Hjælp af de forhaandenværende Midler, strider frem mod sit Maal, og paa det agtpaagivne Die, med hvilket Styrelsen omfatter enhver af de Dele, som i statsoeconomisk Henseende de ligge inden for Omkredsen af dets Plan. At det har lykkes det Nytteige Selskab at kunne virke med Held i de forløbne Femti Aar af dets Tilværelse: at det under Ulykkelser og Vanskeligheder har med Hæder naaet dette Maal af Aar, og staaer endnu i sin Kraft — det skyldes for en stor Deel, mener jeg, Deres Aand og Nidkærhed, hvortil Selskabets Aarv og Styrelse har været anbetret. Og de have Alle været Mænd, besejlede af Følelse for Selskabets Vel. Jeg har nævnet dets ædle Stifter Justitsraad Walth. Han unddrog det sin Styrelse, men han unddrog det ikke sit Hjerte; og aldrig har dette Hjerte, saa tør jeg troe, ophørt at slaae for Selskabets Opkomst og Fremvæxt og Hæder, og meget har Selskabet sin Styrelse ham vist at takke for. Men med kraftig Haand styrede Etatsraad de Fine det. Det er klart af Selskabets Annaler at see, hvad han har gjort for at hæve det til høieste Rang, og hvoruædet Selskabet søgte, at det trængte til ham. Flere Gange nedlagde han Styrelstaven; men Medborgernes Lidd og Bøn formaadede ham næsten altid til at tage den op igjen. Han var i 20 Aar Selskabets Præsident, dog i to forskjellige Rækker af Aar: første Gang fra 1774 til 1784: anden Gang fra 1797 til sin Død 1807. F. Mellemtiden styredes Selskabet af Justitsraad Peter sen. Efter de Fines Død blev Præsident overgivet i Amand, siden Generalkrigscommissair Wibes kraftfulde

Haand; og da han i Aaret 1811 forlod Bergen, blev Justitsraad og Præsident Klagenberg eenstemmigen valgt til Selskabets Præsæs. Hvor omhyggeligen Selskabets Læs er af denne vor værdige Medborger under hele hans Styrelsestid bleven passet, det sømmer det sig ikke her i hans Nærværelse at omtale, men peges hen til hvad der igjennem Selskabet i de senere 13 Aar er fremvirket af Nyttigt og Godt, det tør jeg, uden at saare vor ædle Formands Beskedenhed.

Men, hvorledes kan jeg undgaae aldeles at omtale vort Selskabs nærværende Præsæs, naar jeg dog læser hans Navn, ved Siden af vor Sagens, vor Bohrs og vor Fos's, paa et Blad, der værdigt en hoi Plads i Selskabets Annaler, udgik fra dets Oplysnings-Committee d. 11. Oct. 1822, et Blad, som minder mig om, at min Tale end ikke nu kan sluttes. Thi burde jeg vel slutte den, uden at berøre et af Selskabets priseligste Foretagender i den sildigere Tid? Eller kunde jeg undlade at berøre dette, aldenstund jeg seer disse Ynglinger opstillede her, hvis Nærværelse synes at staae i Forbindelse med selve Foretagendet?

Det Blad, jeg taler om, gaaer ud paa intet mindre end at skaffe Bergen en Tegneskole, et Vemne af saa uberegnelig Indflydelse paa Culturen i Almindelighed, som i Særdelshed paa Haandværksstandens technische Forædling. Allerede for Femti Aar siden og mere, havde en Indretning af dette Slags fundet Sted her, og der sidder Mænd i denne Forsamling end, som kunne mindes den. Og saa dette var den driftige og for alt Gavnligt saa nidkjære Boalths Værk; men Harmonisternes Academie — saa kaldtes i sit første Udspring det Harmoniske

Selskab — blev hiin Tegneskoles Fostermøder, og fra Aaret 1776 af rakte det Nyttige Selskab Skolen hjælperig Haand, indtil den — jeg veed ikke af hvad Aarsag — i Aaret 1786 opløstes. I saa lang Tid har Bergen undværet, jeg vil ikke sige al Anledning til Døelse i denne de ydre og indre Sandser forlystende og forædlende Kunst, thi ogsaa i Cathedralskolen, ogsaa i Realskolen, ogsaa i Søndagskolen, ogsaa i flere private Instituter er Anviisning i Tegnekunsten gjennem en Række af Aar allerede givne; men et eget Institut, med Plan for en højere Kunstfærdighed, med Hensyn fornemmelig til Haandværkerens Dannelse, det har Bergen i saa lang Tid undværet. Og hvorledes kan det undværes, under stigende Cultur, i en solferig Bye? Ikke horer det til min Plan her, at udvikle Tegnekunstens Væsen og Værd. Hiin første Tegneskoles Stiftere have allerede for 52 Aar siden udviklet det i en egen Afhandling, trykt her i Bergen Aar 1772, og uddeelt til Skolens Elever; og i hiint før omnævnte af det Nyttige Selskab Aar 1822 udgivne Blad findes Vigtigheden og Gavnligheden af et saadant Institut til Evidens forklaret. Men ikke kan jeg dog ved denne Leilighed afholde mig fra at gjentage nogle Steder i hiint Blad, der indeholder en „Indbydelse til en Tegneskoles Oprettelse i Bergen, og Grundlinier af en Plan til samme“. „Tegning, siger vor Sagen — thi han er Indbydelsens Forfatter — Tegning i Ordets egentligste Forstand, er, som bekendt, Basis for Maler, Billedhugger og Bygningskunst. Uden at kunne tegne eller skizzere en Gjenstand nøiagtig, uden at kunne give denne Tegning Ynde og Charakter, kan ingen værde Kunstner. Skønne Farver kunne vel for et Digt

blif indtage den Ukyndige; men, mangler Tegning i Mærkeriet, vil det dog snart mishage Enhver, der endog blot har Sands for rigtige Former, endfige Den, der søger efter Aand og Udtryk, eller, med andre Ord, Den, der har Sands for Skjønhed. Marmoret og Gipsen kunne vel blænde det aldeles raa Menneske; men, uden Tegning vorder for den Kunstforstandige Stenen — Steen, og Leret — Leer. En saakaldet Pragtbygning, uden Tegning, kan vel imponere det uøvde Øie — men for den dannede Aand staaer den der en indigesta moles, et ufornemligt Skræmmel; ødslede man nu ovenikjøbet med Pirater og Snurrepiberier, den vilde kun derved vorder endnure Karikatur. Kort, — Tegning, og atter Tegning, er det første og sidste Requisite ved enhver Frembringelse af de saakaldte tegnende Kunster. Men ogsaa Haandværkeren: Smederen, Guldsmeden, Stølmageren, Kobbersmeden, Bliffenslageren, Pottemageren, Tapetvæveren — og hvo veed dem alle? — ja indtil Skomageren og Skråderen, vil, uden nogen Indsigt og Øvelse i Tegning levere de smagløseste Arbejder". — „At vore Kjøbenhavniske Bygninger, siger Etatsraad Olsen i Egeria, nu ere bekvemmere og skjønnere, at vore Decorationer ere livligere og smagfuldere, at vore Møbler kunne sættes ved Siden af de engelske, at mangfoldige blandt vore Medborgere ere blevne opmærksomme paa Trangen til en planmæssigere Opdragelse for deres Sønner, at vi dog nu kunne begynde at pryde vore danske Sale med danske Kunstværker, at vi snart kunne haabe, at vore Torve ville brumme med danske Billedstøtter, og saa meget herligt og godt, som jeg overlader en kyndigere Pen at opregne, det skyldes vi vort Kunstakademie". Og saa læg

ger Sagen smukt og rigtigt til: „Noget lignende vil ogsaa vi med Tiden komme at fylde denne vordende Tegne- og Kunstskole. Men, hvad der er mere, end smukke Bygninger, Decorationer og Møbler — den moralske Dannelse; den Næring for Aand og Hjerter; den Modtagelighed for Indtryk af Naturens og Kunstens skønne Frembringelser; den Foragt for raare, sandfælsige Nydelsler; den Smag for Humslivets stille, gavnlige Syssler, for ædle, mentale Glæder; den Kjærlighed for Fædreland, som gennem Afsbildningen af Forfædres Daad og Dyd vil vækkes i det unge Hjerter, kort — alle de mange Goder, som Ungdommen med Talent og Hjerter vil tage med sig for det hele Liv, ja for Evighed, fra et saadant Dannelses-Anstalt — Alt dette viner Patrioten ligesom i Baggrunden, og fryder sig i Haabet.“ —

Hvo af os Alle, mine høifæredede Tilhørere, har vel i sin Tid læst denne Indbydelse, uden at blive varm om Hjertet? Den forfælede heller ikke sin Hensigt, forsaavidt der krævedes Offere af Velvilligheden, for at bringe Indretningen istand. Ogsaa Haandsværksstanden søgte Ideens Vigtighed, og ydede Bidrag. Med sædvanlig Redebonhed greb det Dramatiske Selskab den vordende Indretning under Armene. Det gav to Foresillinger til dens Bedste. En Sum af henved 500 Spd. var indsamlet, og Bidrag lovet af Enkelte for de første Aar. Nu lagde det Nyttige Selskab den speciellere Plan, sørgede for Indretningens Locale og Apparater, tinglyede Lærere, bestemte med liberal Aand Gratispladser for usormuende Elever, fastsatte en moderat Priis for de Betalende, indbød til Elevers Antagelse for det første Semester, som tager sin Begyndelse den 15de Nov. forstkommende (9) —

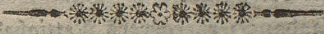
Men — hvo forklarer dette? Vel har til Gratispladserne meldt sig det bestemte Antal, og derover, men som Betalende blot 10! (10) —. Skulde Underviisningen i denne skønne Kunst ikke være de Penge værd? — Nu vel, vi vilde begynde at virke, og rolige oppebie Udfaldet af vore Bestræbelser. Den Tid vil komme, saa haabe vi, at der vil spørges, om Pladser ere ledige for Betaling. Den Betaling, vi skulde oppebære, kan dog langtfra ikke veie op mod Indretningens paaløbende Omkostninger. Hvad Medborgere gave, vilde vi imidlertid anvende til Medborgeres Nytt; og naar vor Evne er udtømt, og Skolens Fremstribt berettiger til Forhaabninger, og det almene Vel maatte fordre Bedligholdelsen af en saadan Indretning, saa vilde vi atter overgive vor Lærv i den glædgjorende og goddædige Thalias Haand, og — hun vil smile og hjælpe!

Men Eder, Ynglinger, hilse vi velkomne i den Kunstens Forgaard, til hvilken vi have indledt Eder. Føler Kunstens Værd! Arbejder med Flid og Lyst! I skulde være vore Vidner. Og naar Almeenheden engang skulde spørge: hvor ere Frugterne af hiin Indretning? da skulde I ei blot svare med Papiret i Haanden, men I skulde pege paa de Fabricater, Eders dannede Haand da frembringer, og sige: See, her ere Frugterne!

Glad skal det Nyttige Selskab, under vedvarende Opmærksomhed paa, og Bestræbelser for Alt hvad der kan i Øvrigt fremme Medborgeres Gavn (11) —, see denne Tid indse. Og naar den Dag oprinder, da Bergens Bye, efter sine inderlige Ønsker, maatte kunne stue Landets gode Fader eller hans elskte Søn inden sine Enez

mærker, da vil det Nyttige Selskab tillidsfuld nedlægge sine Trophæer for Gyrstens Fodder, og sige: Vær Du vor Beskytter!

Held over det Nyttige Selskab og Dets Styrelse!
Held og Velsignelse over hver dens gavnlige Indretning!

[The text in this section is extremely faint and illegible, appearing as a series of light grey lines.]

A n m æ r k n i n g e r.

1.) Den første Præmie, Selskabet uddeelte, var til Bøsse-Bonden Lars Størkersøn Gillerhuus, 30 Rbd. nemlig, for en indsendt Model til en Saug, Qværn, og Valke-Mølle, samlet under eet Tag, og til at drives med eet Vand. Allerede samme Aar (1774) udfatte Selskabet sin Sølv-Medaille, af 20 Rbd. Værdie, saavel for en Afhandling om den bedste og fordeelagtigste Indretning ved Manufacturhuset i Bergen, som og for en ditto om den letteste Maade, paa hvilken Huse kunde, i Tilfælde af Ildsyaade, nedrives, eller Staden ved en overhaandtagende Ildbrand betrygges.

2.) En saadan Herbergerers Rettigheder, Pligter og Instruction, vel endnu for en stor Deel passende paa vore Tider, findes detailleret anførte i Selskabets Protocol, og fortjente vel endnu engang offentlig Kundgjørelse, for om muligt at vinde en Entrepreneur for et Etablissement af denne Art.

3.) Foruden mange og betydelige Gaver, som Arveprinds Frederik lod af egen Casfa tilstille det Nyttige Selskab, fremvirkede han ved sin Indflydelse lige saa rige Bidrag indsendte fra sin Kongelige Broder, og fra Kronprindsen, Danmarks nuværende Konge.

4.) Som Medlem af Selskabet findes en Enkefrue Ulfesforinde Falck paa Herløegaard at have ladet sig i Aaret 1775 indskrive; og flere af hendes Børn findes at have taget varm Deel i dette Samsunds Bestræbelser.

5.) Mod Slutningen af Aaret 1812 eiede Selskabet en Fond af 2746 Rbd. 73 s. Det følgende Aar lod dets Casfabeholdning paa 1400 Rbd. 8. B. og 116 Rbd. 10 s. R. B.

6.) Magazinet for Kunst- og Haandværks-Arbeider kom i Aaret 1818 istand, og staaer under Overopsyn af Industriecommissionen i det Nyttige Selskab. Fra den Tid af, og indtil 11. Dec. 1824, befindes der at have været indsat i dets Locale, af forskjellige Kunstnere og Haandværkere, Arbeider til Værdie af omtrent 24000 Spd., og af disse er der i samme Tidrum fulgt for over 18000 Spd.

7.) Selskabet grundlagde for sig selv, allerede i Aaret 1780, et Bibliothek, efter Forslag af den værdige Præst Dav. Schönfeldt, der ved at skænke endeel af sin betydelige Bogsamling ogsaa lagde Grunden til den Lydske Kirkes Bibliothek; og blev det, ligeledes efter Schönfeldts Forslag, vedtaget, at Selskabet vilde aarlig aarvænde 20 Rd. af sine Indtægter til dette Brug. Vel synes denne Bestemmelse ikke at have været overholdt; imidlertid findes dog i Selskabets Bogsamling, foruden endeel mindre Skrifter, Stora Danica, som en Gave af Dannerkongen, Christian den Syvende, og Kränitz's Encyclopædie.

8.) Hvad Nytte denne Indretning har stiftet for Bergens Bye, og med hvor megen Tilslid den omfattes, derom vilde de aarlige, og ved Trykken almindeligkjendgjorte, Beretninger afgive tilfredsstillende Vidnesbyrd. Den raader nu allerede over omtrent 10,000 Spd.

9.) Tegneskolen tog sin Begyndelse d: 16. Nov. sidstleden, under Tilsyn af 5 blandt det Nyttige Selskabs Medlemmer, der udgjøre dens Direction, og af hvilke Een har hver Alsten speciel Inspection i Underviisningstimerne. Eleverne ere i Alt 20. Efter den Fremgang at dænk

me, som disse allerede i den forte Tid, under Hr. Lehmanns Anvisning, have gjort, lader sig alt Godt af denne Indretning forvente.

10.) Senere have flere Betalende meldt sig.

11.) Blandt Selskabets seneste prisværdige Foretagender fortjener at bemærkes:

A.) At det, i et Møde sidstleden November Maaned, efter et motiveret og calculeret Forslag af En blandt Selskabets Medlemmer, fik aabnet en Subscription til Anskaffelsen af et Dampfartoi, der i Sommermaanederne skulde gaae imellem Bergen og Christiania, til Lettelse for og Fremskyndelse af en bequemere og snarere Communication imellem begge disse og alle ved Kysten mellemiggende Stadter. Actierne i denne Entreprise ere ansatte til 100 Spd. Stykket, og lova, efter en solid Beregning, et anseeligt Udbytte.

B.) At det, til samme Tid, ved et Laan af 100 Spd., understøttede et indsendt Forslag til Anseggelsen af et Steentrykkerie i Bergen.

Disse Anmærkninger ere tilføiede af

Reumau.

